

Συνοπτική Αξιολόγηση του Σχ/Ν «Αναμόρφωση και εκσυγχρονισμός Σωφρονιστικού Κώδικα- τροποποιήσεις στον ν. 2776/1999»

I. Οι κατ' αρχήν θετικές ρυθμίσεις του Σ/Ν

Σκοπός του νομοσχεδίου φέρεται, σύμφωνα με το άρθρο 1 του Σχ/Ν, η βελτίωση των συνθηκών κράτησης, η περαιτέρω θωράκιση των δικαιωμάτων των κρατουμένων, η διασφάλιση της ισότητας στον τρόπο διαβίωσης, η απαγόρευση κάθε δυσμενούς μεταχείρισης των κρατουμένων εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων καθώς και η ενίσχυση των φορέων κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισθέντων.

Πέραν των πολυάριθμων νομοτεχνικών βελτιώσεων, όπως λχ. η διαγραφή των «χρεοφειλετών» από το κείμενο του ν. 2776/1999, η επικαιροποίηση των παραπομπών των διατάξεων του ν. 2776/1999 σε διατάξεις του ΠΚ ή ΚΠΔ και ο εξορθολογισμός των προϋποθέσεων της τμηματικής έκτισης της ποινής κατόπιν της καταργήσεως με τον νέο ΠΚ της δυνατότητας μετατροπής της στερητικής της ελευθερίας ποινής σε χρηματική, το Σχ/Ν, σύμφωνα και με το άρθρο 2 αυτού, προβλέπει αλλαγές προς την κατεύθυνση εκπλήρωσης του εξαγγελθέντος σκοπού του, εκ των οποίων σημαντικότερες είναι:

1. Η διακήρυξη της απαγόρευσης δυσμενούς διακριτικής μεταχείρισης των κρατουμένων για περισσότερους από τους ήδη προβλεπόμενους λόγους με προσθήκη λόγων που ανάγονται στην εθνοτική καταγωγή, την αναπηρία, στο φύλο ή στον γενετήσιο προσανατολισμό τους [**άρθρο 5 Σχ/Ν**] καθώς και η διεύρυνση του πλαισίου δικαιωμάτων των κρατουμένων, με τη δυνατότητα προσφυγής αυτών στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών για τις συνθήκες κράτησης, κατά την οριζόμενη διαδικασία που διαρκεί έως και 55 ημέρες [**άρθρο 8 Σχ/Ν**, που προσθέτει το άρθρο 6Α στον ν. 2776/1999]. Σημειωτέον ότι η νέα διάταξη προβλέπει ρητώς ότι το Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών μπορεί να διατάζει κάθε πρόσφορο μέτρο ή/και την επιδίκαση χρηματικής ικανοποίησης για την ηθική βλάβη του προσφεύγοντα.

2. Η ρητή πρόβλεψη υποβολής και κατά προτεραιότητα κρίσης αιτημάτων μεταγωγής των κρατουμένων από την Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών, με προβλεπόμενη δυνατότητα της τελευταίας να επικοινωνήσει μέσω τηλεματικής με τον κρατούμενο **[άρθρο 10 παρ. 2Α και 2Β Σχ/Ν]**.

3. Η διεύρυνση κατηγοριών ειδικών Σωφρονιστικών Καταστημάτων, στα οποία περιλαμβάνονται τα Σωφρονιστικά Καταστήματα για Εγκλήματα κατά της Γενετήσιας Ελευθερίας, τα Καταστήματα Εργασίας για κρατουμένους που εκτίουν ποινή φυλάκισης και δηλώνουν ότι επιθυμούν να εργαστούν, τα Σωφρονιστικά Καταστήματα Οικονομικών Εγκλημάτων για φορολογικά, οικονομικά και οποιαδήποτε άλλα συναφή εγκλήματα **[άρθρο 21 Σχ/Ν]**, αλλά και η ίδρυση στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Γυναικών Ελαιώνα Θηβών ψυχιατρικού τμήματος γυναικών κρατουμένων και νοσοκομειακού τμήματος ως ειδικού κέντρου υγείας **[άρθρο 14 Σχ/Ν]**.

4. Ο επανακαθορισμός προς τα άνω του κατώτατου ηλικιακού ορίου των νεαρών κρατουμένων [15 έτη αντί 13 ετών της ισχύουσας διάταξης, **άρθρο 13 Σχ/Ν]**.

5. Η πρόβλεψη μέτρων για τη βελτίωση της υγειονομικής περίθαλψης, διατροφής, ανατροφής κι επικοινωνίας με τα ανήλικα τέκνα, όπως η λειτουργία οδοντιατρικού τμήματος σε κάθε σωφρονιστικό κατάστημα, η παροχή εξ αποστάσεως, με τη χρήση υπηρεσιών τηλεϊατρικής, ιατρικής παρακολούθησης και κλινικής βοήθειας στους κρατουμένους εντός σωφρονιστικών ιδρυμάτων, που λειτουργούν σε απομακρυσμένες ή δυσπρόσιτες περιοχές **[άρθρο 28 Σχ/Ν]**, η διαβίωση μητέρων κρατουμένων με τα παιδιά τους μέχρι τριών ετών σε ειδικό χώρο του καταστήματος ή τμήματος αυτού, χωρίς πρόσβαση των λοιπών γυναικών κρατουμένων στους χώρους αυτούς, και η ίδρυση και λειτουργία σε σωφρονιστικά καταστήματα ή τμήματα που κρατούνται γυναίκες βρεφονηπιακών σταθμών με ειδικό κανονισμό λειτουργίας **[άρθρο 14 Σχ/Ν]**, η στελέχωση με επαρκή αριθμό μαγείρων και η καθιέρωση ειδικής διατροφής για γυναίκες με βρέφη **[άρθρο 32 Σχ/Ν]**.

6. Η υποχρεωτική λειτουργία σε κάθε Σωφρονιστικό Κατάστημα και στο Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Βόλου σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και δομές μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Δημόσια ΙΕΚ, Επαγγελματικές Σχολές, Δημόσια Κέντρα Δια Βίου μάθησης και τμήματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας) **[άρθρο 35 Σχ/Ν]**,

7. Η ρητή πρόβλεψη της δυνατότητας αναγνώρισης ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής σε δύο ημέρες για κάθε ημέρα απασχόλησης σε Αγροτικό Κατάστημα ή στην Κεντρική Αποθήκη Υλικού Φυλακών ή στο Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων Ελαιώνα Θηβών και σε μια ημέρα για κάθε ημέρα απασχόλησης σε όλα τα άλλα Σωφρονιστικά Καταστήματα ή για φοίτηση σε σχολικές μονάδες, δομές μεταλυκειακής εκπαίδευσης ή σε ΑΕΙ ή στο Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο, καθώς και για συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης ή επαγγελματικής κατάρτισης και με δυνατότητα να γίνει υπέρβαση του παραπάνω ορίου σε ειδικές ή εξαιρετικές περιπτώσεις με προεδρικό διάταγμα **[άρθρο 42 Σχ/Ν]**.

8. Η χρήση νέων τεχνολογιών για την επικοινωνία των κρατουμένων τόσο με την Κεντρική Επιτροπή Μεταγωγών κατά την εξέταση αιτημάτων μεταγωγής (μέσω τηλεματικής) όσο και με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον (μέσω εγκατεστημένων στο σωφρονιστικό κατάστημα ηλεκτρονικών υπολογιστών) **[άρθρα 10 και 46 Σχ/Ν]**.

9. Η πρόβλεψη στο άρθρο **53 του Σχ/Ν** της δυνατότητας επέκτασης της διάρκειας της έκτακτης αδειάς άνω των 24 ωρών και μέχρι τις 48 ώρες σε εξαιρετικές περιπτώσεις, υπό την προϋπόθεση της έγκρισης του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού.

10. Η λήψη μέριμνας για την κοινωνική επανένταξη και επαγγελματική αποκατάσταση των αποφυλακισθέντων μέσω της ενίσχυσης των αρμόδιων φορέων του ν.π.ιδ.δ. «ΕΠΑΝΟΔΟΣ», των επιμελητών κοινωνικής αρωγής ή επιμελητών ανηλίκων **[άρθρο 65 Σχ/Ν]**. Επί πλέον, στο άρθρο **70 του Σχ/Ν** προβλέπεται η ένταξη των αποφυλακισθέντων στην οικονομική και κοινωνική ζωή δια της κατά προτεραιότητα πρόσληψής τους στις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις του άρθρου 14 ν. 4430/2016 ή Μονάδες που λειτουργούν υπό την εποπτεία της πολιτείας κι έχουν σκοπό τη συλλογική και κοινωνική ωφέλεια.

II. Προτεινόμενες βελτιώσεις επί των ανωτέρω (υπό I.) ρυθμίσεων

Επί των ανωτέρω (υπό I.) ρυθμίσεων επισημαίνουμε ότι:

1. Ο όρος «φυλακή» εξακολουθεί να απαντά στο ν. 2776/1999 σε διάφορους θεσμούς, όπως λ.χ. στο Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών **[ΚΕΣΦ, άρθρο 9 Σχ/Ν]** και το Συμβούλιο Φυλακής **[άρθρο 11 Σχ/Ν]**. Προτείνουμε την προσαρμογή των όρων ώστε να είναι ομοιόμορφοι.

2. Η ειδικότερη πρόβλεψη ότι η απόφαση επί της προσφυγής του άρθρου 6Α [**άρθρο 8 Σχ/Ν**] δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα αποτελεί περιορισμό του δικαιώματος δικαστικής προστασίας και πρέπει να απαλειφθεί. Ομοίως, ο υπερπληθυσμός των ελληνικών φυλακών καθιστά μάλλον ανεπαρκές μέσο τη μεταγωγή του κρατουμένου, στην περίπτωση αποδοχής της προσφυγής του άρθρου 6Α, αφού οι κλειστές φυλακές είναι υπερπλήρεις. Ως εκ τούτου προτεραιότητα θα πρέπει να δίδεται στην άμεση αποκατάσταση των συνθηκών διαβίωσης του κρατουμένου, που κρίθηκαν ότι παραβιάζουν τους κανόνες αξιοπρεπούς διαβίωσης του αιτούντος- προσφεύγοντος, όπως λ.χ. η αύξηση των ωρών παραμονής εκτός των κελιών, ενώ ορθό θα ήταν να προστεθεί και ο ευεργετικός υπολογισμός της ποινής ως πρακτική μείωσης αυτής βάσει παραπόνων για τις συνθήκες κράτησης [ιδ. τις από 07/10/2022 γραπτές παρατηρήσεις της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του ανθρώπου σχετικά με το σχέδιο νόμου]. Άλλως, υφίσταται ο κίνδυνος να αποτελέσει η συγκεκριμένη προσφυγή κενό γράμμα, που εισήχθη κατ' επίφαση, για να αποφεύγεται προσωρινά η καταδίκη της χώρας από το ΕΔΔΑ, λόγω παραβίασης των άρθρων 3 και 13 της ΕΣΔΑ, αλλά και για να τερματιστεί η επιτήρηση της χώρας από την επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης.
3. Ορθή θα ήταν η δημιουργία ξεχωριστού Ψυχιατρικού Καταστήματος για γυναίκες, όπως συμβαίνει για τους άνδρες κρατούμενους αντί της πρόβλεψης του άρθρου **14 Σχ/Ν**.
4. Και το παρόν Σχ/Ν ουδεμία λύση παρέχει για τις περιπτώσεις επίσκεψης ανήλικων τέκνων έως 8 ετών, αφού στο **άρθρο 47 παρ. 3 Σχ/Ν** προβλέπεται μόνον η δυνατότητα του Συμβουλίου Φυλακών να αποφασίσει την ειδικότερη διαμόρφωση του τρόπου και τόπου επικοινωνίας με αίτημα του κρατουμένου ή ειδικού επιστήμονα. Αλλά και για την περίπτωση που το τέκνο μεγαλώνει εντός των φυλακών, ουδεμία πρόνοια λαμβάνεται για επαρκείς και κατάλληλες εγκαταστάσεις για παιχνίδι και άσκηση, ούτε για τις ειδικότερες περιστάσεις διαβίωσης των νηπίων εντός κι εκτός του Καταστήματος, λχ. η πρόβλεψη της δυνατότητας πρόσκαιρης απομάκρυνσης των νηπίων με σκοπό τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες εκτός Σωφρονιστικού Καταστήματος. Επίσης, η απομάκρυνση του παιδιού από τον γονέα, όταν έρθει ο καιρός, θα πρέπει να

πραγματοποιείται με προσοχή και ευαισθησία και μόνο όταν ρυθμίσεις εναλλακτικής φροντίδας έχουν εξευρεθεί για το παιδί.

5. Η δυνατότητα να μπορεί να γίνει υπέρβαση του ορίου ευεργετικού υπολογισμού ποινών σε ειδικές ή εξαιρετικές περιπτώσεις με προεδρικό διάταγμα [άρθρο 42 Σχ/Ν] προβλέπεται ασαφώς και δεν συνάδει με την αρχή της ίσης μεταχείρισης των κρατουμένων.

III. Προβληματικές και οπισθοδρομικές ρυθμίσεις του Σ/Ν

Πέραν των ανωτέρω, **ιδιαίτερο προβληματισμό προκαλούν και χρειάζονται επανεξέταση ή κατάργηση**, κατά τη γνώμη μας, οι ακόλουθες ρυθμίσεις:

1. Η υπαγωγή των Σωφρονιστικών Καταστημάτων στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη [άρθρο 7 και συναφείς διατάξεις Σχ/Ν]. Είναι μεν αληθές ότι η υπαγωγή αυτή ευθυγραμμίζεται με την αναδιάρθρωση των Υπουργείων και τη μεταφορά της αρμοδιότητας της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής από το Υπουργείο Δικαιοσύνης στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη [ιδ. και Ανάλυση Συνεπειών ρύθμισης Σχ/Ν, υπ' αρ. 4], ωστόσο, παραβλέπεται ότι τόσο ο σωφρονισμός και η ειδικο-προληπτική, επανακοινωνικοποιητική λειτουργία της ποινής όσο και η διαφύλαξη των ατομικών δικαιωμάτων των κατηγορουμένων αποτελούν αποστολή της Δικαιοσύνης. Κατ' επέκταση, **προτείνουμε τη διατήρηση** της αρμοδιότητας της εποπτείας των Σωφρονιστικών Καταστημάτων από το Υπουργείο Δικαιοσύνης.
2. Η προβλεπόμενη στο Σχ/Ν δυνατότητα δημιουργίας άλλων κατηγοριών κρατουμένων ή διαχωρισμού τους σε ειδικότερες κατηγορίες με ΚΥΑ των Υπουργείων Προστασίας του Πολίτη και Δικαιοσύνης [άρθρο 18 Σχ/Ν]. Η εν λόγω ρύθμιση πρέπει να απαλειφθεί και να διατηρηθεί η σημερινή διάταξη του άρθρου 17 ν. 2776/1999, σύμφωνα με την οποία η δυνατότητα αυτή υφίσταται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης.
3. Η Δημιουργία Σωφρονιστικών Καταστημάτων Αυξημένης Ασφαλείας [αντίστοιχες με τις φυλακές τύπου Γ] με αδιευκρίνιστο το περιεχόμενο των περιορισμών των δικαιωμάτων που προαναγγέλλονται στη διάταξη, καθώς αυτά λειτουργούν όχι μόνον ως πειθαρχικές φυλακές ενήλικων κρατουμένων, που έχουν τελέσει τα προβλεπόμενα **στο άρθρο 12 του Σχ/Ν** πειθαρχικά παραπτώματα και κρίνονται από το Συμβούλιο της Φυλακής αιτιολογημένα ως

ιδιαίτερα επικίνδυνου για την τάξη και την ασφάλεια στα λοιπά Σωφρονιστικά Καταστήματα, αλλά και κρατουμένων στους οποίους έχει επιβληθεί ποινή κάθειρξης για τα αδικήματα των άρθρων 22 και 23 ν. 4139/2013, 134, 187, 187^Α, 265 παρ. 1 περ. γ και δ, 299 παρ. 1, 323^Α, 324, 380 και 385 ΠΚ. [**άρθρο 21 Σχ/Ν**]. Έτσι το Σχ/Ν συνδέει αφηρημένα την υψηλή επικινδυνότητα των κρατουμένων με το είδος του αδικήματος, χωρίς να προκύπτει ότι η κρίση αυτή βασίζεται σε συγκεκριμένα κριτήρια και χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η διαγωγή του κρατουμένου για τα αδικήματα της παρ. 2 του άρθρου 21, γεγονός που θέτει υπό αμφισβήτηση τη συμβατότητα των συγκεκριμένων προβλέψεων με την αρχή της ισότητας στην μεταχείριση και της αναλογικότητας και οδηγεί στην αναβίωση αναχρονιστικών μοντέλων κράτησης, που δεν συμβαδίζουν με τον εξαγγελθέντα σκοπό του άρθρου 1 του παρόντος Σχ/Ν. Ως παρατηρεί μάλιστα η Ελληνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου στις από 07/10/2022 Γραπτές παρατηρήσεις της για το νομοσχέδιο, *έγκυρες μελέτες διεθνών οργανισμών δείχνουν ότι η εκτίμηση για την επικινδυνότητα γίνεται ατομικά, με συγκεκριμένη μέθοδο και με συγκεκριμένα κριτήρια, ενώ απαιτούνται και πολλές άλλες διαδικαστικές εγγυήσεις που ελλείπουν από το παρόν σχέδιο νόμου.*

Ως εκ τούτου προτείνεται η μη εισαγωγή του θεσμού των Σωφρονιστικών Καταστημάτων Αυξημένης Επικινδυνότητας και η αντ' αυτού η πρόβλεψη της εισαγωγής κρατουμένων που δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στην κοινή διαβίωση στο κατάστημα σε Ειδικά Τμήματα των καταστημάτων τύπου Β με απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής Μεταγωγών, ύστερα από εισήγηση του Συμβουλίου Φυλακής [πρβλ. παρ. 5 αρ. 11 ν. 2776/1999].

4. Η σύμφωνα με το άρθρο **21 Σχ/Ν** εξαίρεση από τις αγροτικές φυλακές και την ΚΑΥΦ όλων όσων έχουν καταδικαστεί για αδικήματα τρομοκρατίας ή εσχάτης προδοσίας ή του 19^{ου} κεφαλαίου ΠΚ καθώς και όσων εκτίουν ποινή ισόβιας κάθειρξης για ανθρωποκτονία, που τελέστηκε στο πλαίσιο της ένταξής τους σε εγκληματική οργάνωση. Η ρύθμιση αυτή πρέπει ομοίως για τους ως άνω λόγους πρέπει να απαλειφθεί από το Σχ/Ν.
5. Η αυστηροποίηση του θεσμικού πλαισίου για τη χορήγηση τακτικών αδειών των κρατουμένων [**άρθρο 50 Σχ/Ν**], η οποία εκδηλώνεται αφ' ενός μεν με την επαύξηση του χρόνου, που ο κρατούμενος θα πρέπει να έχει εκτίσει πραγματικά, για να θεμελιώσει δικαίωμα τακτικής άδειας [από 1/10 σε 1/8 για

πλημμελήματα, από 1/5 ή 3/10 σε 2/5 για τα κακούργηματα της παρ. 6 εδ. β του άρθρου 105B ΠΚ και από 10 σε 12 έτη για ποινή ισόβιας κάθειρξης], αφ' ετέρου με την εν τοις πράγμασι κατάργηση αυτού του δικαιώματος στην περίπτωση των πολύ-ισοβιτών πριν από την υφ' όρον απόλυσή τους, καθώς προβλέπεται ότι το δικαίωμα θεμελιώνεται εφόσον ο κρατούμενος έχει εκτίσει πραγματικά επιπλέον 3 έτη για κάθε, πέραν της μίας, ποινή ισόβιας κάθειρξης. Ιδιαίτερα προβληματικό είναι το τυπικό κριτήριο που εισάγει το Σχ/Ν, σύμφωνα με το οποίο για τη θεμελίωση δικαιώματος αδειών στην κάθειρξη καθοριστικός είναι ο διαχωρισμός των αδικημάτων ανάλογα με την επικινδυνότητα και τη βαρύτητά τους, ούτως ώστε να αντιμετωπίζεται αυστηρότερα ο κρατούμενος για κακούργημα των άρθρων 23 και 23 του ν. 4139/2013, 134, 187, 187^A, 265 παρ. 1 περ. γ και δ, 299 παρ. 1, 323^A, 324, 380, 385 καθώς και αυτών του 19^{ου} Κεφαλαίου ΠΚ (εφόσον δεν έχει τιμωρηθεί με ισόβια κάθειρξη, οπότε και θα εφαρμοστεί η πρόβλεψη των 12 ετών), και μάλιστα ανεξαρτήτως του ύψους της ποινής που του επιβλήθηκε ή και της έκφρασης σε αυτή περισσοτέρων του ενός λόγων μείωσης, λ.χ. σύννομου βίου και ειλικρινούς μεταμέλειας του δράστη κι άρσης των συνεπειών της πράξης του.

Και ναι μεν ο διαχωρισμός αυτός ευρίσκεται σε εναρμόνιση με τις αντίστοιχες διατάξεις του δευτέρου εδαφίου της παρ. 6 του άρθρου 105B ΠΚ, ως αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 19 Ν. 4855/2021 [ΦΕΚ Α 215/12.11.2021], ωστόσο, η εν λόγω ρύθμιση είναι εκτεθειμένη στις ίδιες παρατηρήσεις που υποβάλαμε στο τότε νομοσχέδιο, ότι, δηλαδή, η συλλήβδην και εκ των προτέρων δυσμενέστερη ποινική μεταχείριση των καταδικασθέντων για τα εν λόγω εγκλήματα είναι *αυθαίρετη και άστοχη* τόσο δογματικώς όσο και υπό την έποψη μιας ορθολογικής και συνεπούς αντεγκληματικής και σφροονιστικής πολιτικής. Έτσι, και οι προτεινόμενες ρυθμίσεις του παρόντος Σχ/Ν, εμφανώς επηρεασμένες από πρόσφατες «θεαματικές» υποθέσεις, έχουν ομοίως συμβολικό και, κυρίως, *τιμωρητικό χαρακτήρα*, παραγνωρίζοντας τη νομική φύση και την αποστολή του θεσμού της αδείας, ο οποίος αποτελεί θεσμό επιβράβευσης και προστασίας για την επανένταξη των κρατουμένων, αλλά και δοκιμαστικό στάδιο, ώστε να εφαρμοστεί στη συνέχεια η υφ' όρον απόλυση, και ιδίως τον σκοπό της κοινωνικής επανένταξης των καταδικασθέντων. Ο νομοθέτης αυταοανακηρύσσεται εν προκειμένω σε προφήτη κάποιας

δεδομένης, υποτίθεται, διαρκούς και άνευ διακρίσεως επικινδυνότητας των εν λόγω προσώπων, αφαιρώντας από τα αρμόδια όργανα το περιθώριο εκτίμησης της συμπεριφοράς των καταδίκων κατά τη διάρκεια της κράτησής τους και της δυνατότητάς τους για κοινωνική επανένταξη.

Ως εκ τούτου οι ρυθμίσεις αυτές πρέπει να μην εισαχθούν ως οπισθοδρομικές, αφού αποσκοπούν στην απομόνωση του εγκλείστου και την αποκοπή του από την κοινωνία και δεν είναι συμβατές με τον σκοπό της κοινωνικής επανένταξης του κρατούμενου και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του. Σε κάθε δε περίπτωση, επισημαίνουμε πως η νέα ρύθμιση θα πρέπει τουλάχιστον να μην τύχει εφαρμογής σε εγκλειστούς που ήδη έχουν λάβει τακτική άδεια, αλλά δεν πληρούν πλέον τα κριτήρια πραγματικής έκτισης του νέου νόμου, καθόσον μια τέτοια πρόβλεψη θα επιφέρει αδικαιολόγητο πλήγμα στην κοινωνική επανένταξη και ψυχολογική ισορροπία των ήδη αδειούχων κρατούμενων.

6. Η αυστηροποίηση των τυπικών προϋποθέσεων αιτήσεως εκπαιδευτικής αδείας με το άρθρο **53 του Σχ/Ν**, αφού για πρώτη φορά προβλέπεται ότι για να χορηγηθεί αυτή θα πρέπει αφ' ενός μεν να μην μπορεί να πραγματοποιηθεί παρακολούθηση των μαθημάτων εξ αποστάσεως, αφ' ετέρου και πρωτίστως ο κρατούμενος να έχει εκτίσει ένα ελάχιστο διάστημα παραμονής στη φυλακή [4 μήνες για υπόδικο/ δράστη πλημμελήματος, 12 μήνες για κατάδικο σε ποινή κάθειρξης και 24 μήνες για κατάδικο με ισόβια κάθειρξη], εξαιρουμένων μόνον των σπουδαστών δημόσιας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Έτι περαιτέρω, προβλέπεται για τους σπουδαστές δημόσιας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης η δυνατότητα να λάβουν εκπαιδευτική άδεια μόνον για 15 ημέρες ανά εξεταστική περίοδο, όπου δεν είναι υποχρεωτική η παρακολούθηση των μαθημάτων, ανεξαρτήτως του αν είναι δυνατή η εξ αποστάσεως παρακολούθηση, γεγονός που δυσχεραίνει, αν όχι καθιστά κενό γράμμα του νόμου, τη δυνατότητα ολοκλήρωσης σπουδών ΑΕΙ χωρίς παρακολούθηση.

Στο πλαίσιο δε αυστηροποίησης των προϋποθέσεων θεμελιώσεως δικαιώματος εκπαιδευτικής αδείας θεσπίζονται λόγοι μη χορήγησης αυτής, καθώς προβλέπεται, πλέον των λόγων ανακλήσεως που αποτελούν και λόγους μη χορήγησης, ότι δεν χορηγείται εκπαιδευτική άδεια, αν εκκρεμεί κατά του καταδίκου ποινική διαδικασία για αξιόποινη πράξη σε βαθμό πλημμελήματος που ενέχει πράξεις βίας ή απειλής βίας ή κακουργήματος ή διαδικασία εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος ή πειθαρχική ποινή, με δυνατότητα του

Συμβουλίου Φυλακών στην τελευταία περίπτωση να κρίνει άλλως αν συντρέχουν ειδικοί λόγοι που δικαιολογούν την προσδοκία ότι υπάρχει κίνδυνος φυγής ή κακής χρήσης της αδειας.

Ομοίως διευρύνονται οι λόγοι ανάκλησης αδειας με τη συμπερίληψη όλων των πειθαρχικών αδικημάτων του άρθρου 69, ανεξαρτήτως κατηγορίας.

Αποτέλεσμα των ανωτέρω ρυθμίσεων είναι να απειλείται ευθέως το δικαίωμα των κρατουμένων στην εκπαίδευση, αφού αρκεί ήδη για να μη χορηγηθεί εκπαιδευτική άδεια μια εκκρεμής ποινική δίωξη για πλημμέλημα ή η a priori εκτίμηση ότι υπάρχει κίνδυνος τελέσεως νέων εγκλημάτων ή φυγής ή κακής χρήσης της αδειας από τον αιτούμενο την άδεια, ενώ αρκεί για την ανάκλησή της οιαδήποτε πειθαρχική ποινή, ακόμη και ήσσονος σημασίας.

Οι προβλέψεις αυτές αντίκεινται στο ατομικό δικαίωμα στην εκπαίδευση, δεν συμβάλλουν στον σκοπό της προαγωγής της εκπαίδευσης των εγκλείστων και της ομαλής επανένταξής τους στην κοινωνία και τελικώς αναδεικνύουν μια ξένη ως προς τον σκοπό της προόδου και επανένταξης των κρατουμένων στόχευση. Η στόχευση αυτή αποκαλύπτεται δε απερίφραστα στην Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης, υπ' αρ. 53, όπου αναφορικά με την περιστολή του δικαιώματος λήψης εκπαιδευτικής αδειας του κρατουμένου αναφέρεται: *«Προκειμένου να καλυφθεί το νομοθετικό κενό αλλά και να θεσπιστούν εγγυητικού χαρακτήρα ελάχιστα όρια δοκιμασίας στο περιβάλλον των σωφρονιστικών καταστημάτων, για την προσδοκία καλής χρήσης της αδειας, τίθενται κατώτατα όρια παραμονής στο σωφρονιστικό κατάστημα για τη θεμελίωση του δικαιώματος χορήγησης εκπαιδευτικής αδειας».*

Εν όψει των ανωτέρω οι ως άνω ρυθμίσεις πρέπει να μην εισαχθούν στον νόμο. Ως περαιτέρω πρόβλημα επισημαίνουμε την κατάργηση της πρόβλεψης του τελευταίου εδαφίου της παρ. 1 του άρθρου 58 ν. 2776/1999, που όριζε την επιβράβευση των φοιτητών και σπουδαστών, που έχουν παρακολουθήσει το 1/3 των μαθημάτων και εργαστηρίων τους επί ένα ακαδημαϊκό εξάμηνο, με χορήγηση αδειας με επιτήρηση, η οποία πρέπει να διατηρηθεί.

7. Η αυστηροποίηση της αδειας για ημιελεύθερη διαβίωση [**άρθρο 55 Σχ/Ν**], που παρότι δεν έχει εφαρμοστεί, ωστόσο, περιορίζεται σε πράξεις πλημμεληματικές ή περιορισμού σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων ή σε αδικήματα που υπάγονται στην παρ. 4 του άρθρου 19Α, με την αιτιολογία ότι *«η αξιοποίηση του ευεργετήματος αυτού δεν συνάδει με την υψηλή και κοινωνική απαξία*

κατηγορίας αδικημάτων για τα οποία έχουν επιβληθεί ποινές κάθειρξης προς ευθυγράμμιση και με τη γενικότερη φιλοσοφία των διατάξεων του ΠΚ» [Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης, υπό 55].

Ο περιορισμός αυτός παραβιάζει τις αρχές της ισότητας στη μεταχείριση και της αναλογικότητας, ιδίως επειδή δεν λαμβάνει υπόψη το ύψος της επιβληθείσας ποινής, την καλή διαγωγή του, τη λήψη πτυχίου κι εν τέλει τον ίδιο τον σωφρονισμό του κρατουμένου. Επίσης, η προβλεπόμενη δυνατότητα του Δικαστηρίου Εκτέλεσης Ποινών να χορηγήσει στον αιτούντα την υφ' όρον απόλυσή του άδεια για ημιελεύθερη διαβίωση, όταν απορρίπτει την αίτησή του, ενέχει τον κίνδυνο να υποκαταστήσει η ημιελεύθερη διαβίωση την υφ' όρον απόλυση, καίτοι η τελευταία τυγχάνει ένα μέτρο που ευρίσκεται πιο κοντά στην ελευθερία και πρέπει να προκρίνεται.

Ως εκ τούτου προτείνουμε να μην εισαχθούν οι ανωτέρω ρυθμίσεις και να διατηρηθεί μόνον η νέα πρόβλεψη του άρθρου 56 Σχ/Ν, που θέτει ως όρο ανάκλησης της άδειας ημιελεύθερης διαβίωσης την ποινική δίωξη για πράξεις που επισύρουν ανώτατο όριο φυλάκισης άνω των 2 ετών [ιδ. Ανάλυση Συνεπειών Ρύθμισης, υπό 56].

Τέλος, πρέπει να επισημανθεί μια διάσταση μεταξύ του γράμματος του άρθρου 55 Σχ/Ν, που παραπέμπει στα αδικήματα που υπάγονται στην παρ. 4 του άρθρου 19Α [: κρατούμενοι σε Καταστήματα Εργασίας], και της Ανάλυσης Συνεπειών Ρύθμισης, η οποία αναφέρεται σε οικονομικά αδικήματα της παρ. 4 του άρθρου 19^Α, που επιφέρει σύγχυση. Υπενθυμίζουμε ότι στα Καταστήματα Εργασίας της παρ. 4 του άρθρου 19Α δύνανται να κρατούνται ή να μετάγονται κρατούμενοι, ικανοί για εργασία, ανεξαρτήτως αδικήματος, με παραγγελία του Εισαγγελέα Εκτέλεσης Ποινών ή κατόπιν απόφασης της Κεντρικής Επιτροπής Μεταγωγών, μετά από πρόταση του Συμβουλίου Φυλακής, αντίστοιχα, εφόσον εκτίουν ποινή φυλάκισης και δηλώνουν ότι επιθυμούν να εργαστούν, ενώ σύμφωνα με την παρ. 5 του ίδιου άρθρου κρατούμενοι για φορολογικά, οικονομικά και συναφή αδικήματα δύνανται να κρατούνται ή να μετάγονται σε Σωφρονιστικά Καταστήματα Οικονομικών Εγκλημάτων. Δέον όπως αρθεί η σύγχυση αυτή.

8. Η πρόβλεψη αμετάκλητης δικαιοδοτικής κρίσης του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού σε περίπτωση προσφυγής κατά απόφασης απαγόρευσης ή περιορισμού του δικαιώματος επισκέψεων [άρθρο 47 Σχ/Ν] αποτελεί

αδικαιολόγητο περιορισμό του δικαιώματος δικαστικής προστασίας. Ορθόν είναι να προβλεφθεί η δυνατότητα προσφυγής- έφεσης του κρατουμένου κατά της εν λόγω διάταξης στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών.

9. Η προβλεπόμενη δυνατότητα επιβολής περιορισμών στο δικαίωμα τηλεφωνικής επικοινωνίας του κρατουμένου με την οικογένειά του «*όταν προκύπτει σοβαρός κίνδυνος διατάραξης της εύρυθμης και ασφαλούς λειτουργίας του Σωφρονιστικού Καταστήματος, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας*» [άρθρο 48 Σχ/Ν], στερείται συγκεκριμένων κριτηρίων και διαδικαστικών εγγυήσεων. Ομοίως, η πρόβλεψη αμετάκλητης δικαιοδοτικής κρίσης του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού σε περίπτωση προσφυγής κατά απόφασης απαγόρευσης ή περιορισμού του δικαιώματος επικοινωνίας αποτελεί αδικαιολόγητο περιορισμό του δικαιώματος δικαστικής προστασίας και πρέπει να προβλεφθεί η δυνατότητα προσφυγής- έφεσης του κρατουμένου κατά της εν λόγω διάταξης στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών.

Αξίζει να επισημανθεί ότι στο παρόν Σχ/Ν ελλείπουν εναλλακτικοί θεσμοί – μοντέλα κράτησης, ενώ μεταξύ των καταργούμενων διατάξεων είναι και το άρθρο 64 ν. 2776/1999 περί παροχής κοινωφελούς εργασίας, η οποία φαίνεται πλέον μετά την επ' αόριστον αναστολή της να αποκόπτεται από τον Σωφρονιστικό Κώδικα.

Ομοίως, δεν διευκολύνεται η εισαγωγή και τοποθέτηση του κρατουμένου στο Σωφρονιστικό Κατάστημα, όπως λ.χ. δια της πρόβλεψης ενός υπεύθυνου της μεταχείρισης του κρατουμένου, όπως συμβαίνει σε άλλες χώρες, π.χ. στις Η.Π.Α., όπου από τη στιγμή της εισαγωγής του κρατουμένου, το άτομο αυτό αναλαμβάνει να σχεδιάσει και να υλοποιήσει την εξατομικευμένη μεταχείρισή του, σε περίπτωση δε κακής χρήσης της αδείας ή τιμωρήσεως για πειθαρχικό παράπτωμα, προβλέπεται στέρηση του ευεργετικού υπολογισμού ημερομισθίων από οποιαδήποτε βαθμίδα, με δικαίωμα όμως του κρατούμενου να συνεχίσει την εκπαίδευσή του [ιδ. Αθανασία Συκιάτου, Το σχέδιο του νέου Σωφρονιστικού Κώδικα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 5 επ.]. Επίσης, δεν βελτιώνονται προβλέψεις του ισχύοντος νόμου, όπως λ.χ. η αορίστως προβλεπόμενη περίπτωση μεταγωγής του κρατουμένου για λόγους σχετικούς με την ομαλή λειτουργία του καταστήματος κράτησης, η οποία δεν συγκεκριμενοποιείται από τον νόμο και συνιστά εν τέλει αφηρημένη κρίση υπό την διακριτική ευχέρεια του Σωφρονιστικού Καταστήματος.

Τέλος, στο Σχ/Ν δεν υπάρχει πρόβλεψη σχετική με την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των κρατουμένων, αλλά και των επισκεπτών ή και των νομικών παραστατών τους, όπως λ.χ. η λήψη τεχνικών και οργανωτικών μέτρων ως προς την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην προβλεπόμενη από το άρθρο 51 Σχ/Ν ηλεκτρονική επικοινωνία των κρατουμένων με υπολογιστές σε σημεία του καταστήματος, ο καθορισμός υπεύθυνου επεξεργασίας των δεδομένων, η πρόβλεψη διαγραφής τους μετά από ορισμένο χρονικό διάστημα, υπό τη σκοπιά πάντα των ειδικών αναγκών του σωφρονισμού.

IV. Συνολική αποτίμηση του Σ/Ν

Συνολικώς αποτιμώμενο, το Σχ/Ν δεν επιλύει το οξύ πρόβλημα του υπερπληθυσμού των φυλακών ούτε αναμένεται να οδηγήσει στην πραγματική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των κρατουμένων. Επιπλέον, στερείται μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδιασμού για το σωφρονιστικό σύστημα, ενώ σε πλείστες διατάξεις χαρακτηρίζεται από οπισθοδρομικότητα και τιμωρητισμό, που δεν συμβαδίζουν με τους διακηρυσσόμενους στόχους του στα άρθρα 1 και 2, ούτε συμμορφώνονται προς την από 2 Σεπτεμβρίου 2022 Έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης προς την Ελληνική Κυβέρνηση, σύμφωνα με την οποία η Ελλάδα οφείλει να διαμορφώσει τις φυλακές της σε χώρους που προσφέρουν αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης και προετοιμάζουν τα άτομα για την επανένταξή τους στην κοινότητα μετά την αποφυλάκισή τους.

Αθήνα, 24 Οκτωβρίου 2022

Το Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσης Ελλήνων Ποινολόγων

Εμμανουήλ Μπενάκη 24, 10678 Αθήνα, Τηλ.: 2103820125, e-mail: hcba@hcba.gr, www.hcba.gr